

حقوق کیفری کسب و کار

بی‌وفا
دکتر امیر کیفری

مجلس نظامات و پژوهشهای حقوقی

تهران - ۱۳۹۳

سرشناسه	: جعفری، امین -
عنوان و نام پدیدآور	: حقوق کیفری کسب و کار / امین جعفری.
مشخصات نشر	: تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۳۲۸ ص.
شابک	: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۷۰۷۷ - ۲۳ - ۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا.
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: حقوق کیفری.
روش	: حقوق بازرگانی.
موضوع	: مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی.
شناسه افزودن	: رتبه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش.
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۳ ج۷ / ۶۹ - ۸۵۰
رده بندی دیویی	: ۲۲۱

عنوان : حقوق کیفری کسب و کار

ناشر : مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش

نوبت چاپ : اول

تاریخ چاپ : ۱۳۹۳

شمارگان : ۱۰۰۰

شابک : ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۷۰۷۷ - ۲۳ - ۸

بهاء : ۱۶.۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است.

تهران - خیابان کریم خان زند - خیابان سنایی - خیابان نهم - خیابان گیلان - پلاک ۵
 کد پستی ۱۵۸۵۷۴۳۱۱ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵/۴۵۳۹ تلفن: ۸۸۸۱۱۵۸۱ نمابر: ۸۸۸۱۱۵۸۰
<http://www.sdil.ac.ir> Email: publication@sdil.ac.ir

سخن ناشر

توسعه ادبیات حقوقی در هر کشور، نقش مهمی در پیشرفت نظام حقوقی آن کشور ایفا می‌نماید. اندیشمندان و پژوهشگران دنیای بیکران حقوق، که شیفته نظم‌اند و سرباز عدالت، آموزه‌های علمی و تجربیات عملی خویش را به جامعه حقوقی عرضه می‌دارند تا بتوانند تشبیه و تنویر نظم اجتماعی و استقرار عدالت و اصلاح و پیشرفت کشور سهیم گردند.

قانونگر، در فهم و آگاه، هیچگاه در مقام تهیه پیش‌نویس و مهیا شدن جهت وضع قانون، خود را بی‌نیاز از ادبیات حقوقی کشور و مشورت با خبرگان نخواهد یافت، و هیچگاه مصوبات قبل خویش را دائمی و مصون از نقد و اصلاح قلمداد نخواهد نمود. قضات متخصص و عدالت‌پیشه نیز نقد علمی و منصفانه آرای خود را مایه تکامل و پیشرفت می‌دانند.

دانشکده‌های حقوق و حوزه‌های علمی که به مأموریت خطیر تربیت قضات، وکلا، مشاوران حقوقی، سردفتران، پژوهشگران، اساتید حقوق و فقه همت می‌گمارند علاوه بر اینکه از آموزه‌های علمی و قضایی کسب بسیار بهره‌ای برند متقابلاً رسالت مهمی در غنی‌سازی ادبیات و دکتترین حقوقی کشور برعهده دارند.

جمهوری اسلامی ایران به ویژه در دو دهه اخیر پیشرفت قابل توجهی در توسعه کمی ادبیات حقوقی کشور را شاهد بوده است. تعداد کتب و نشریات حقوقی منتشره در کشور طی بیست سال اخیر، به نسبت گذشته به مراتب افزایش یافته است. این دستاورد را باید به فال نیک گرفت و امیدوار بود که این پیشرفت کمی به همین میزان توسعه‌ای کیفی در بارور شدن دکتترین حقوقی مورد نیاز کشور همراه باشد و با احتراز به حقوق مالکیت فکری دیگران انتشار یابد.

انتشارات مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهردانش که همواره سرگشته است علاوه بر انتشار آثار حاصل از تحقیقات پژوهشکده حقوق، به صورتی هدفمند ارزیابی علمی به گزینش و چاپ و انتشار کتاب‌های حقوقی در حوزه‌ها و موضوعات مورد نیاز جامعه حقوقی کشور مبادرت ورزد، زحمات جناب آقای دکتر امین جعفری در تألیف کتاب «حقوق کیفری کسب و کار» را ارج نهاده، امیدوار است این کتاب مورد استقبال جامعه حقوقی کشور و مورد استفاده متولیان امر قرار گیرد.

فهرست اختصاری مطالب^۱

درآمد.....	۹
بخش نخست: ماهیت حقوق کیفری کسب و کار.....	۱۳
فصل اول: ویژگی‌های انحصاری حقوق کیفری کسب و کار.....	۱۵
فصل دوم: دسته‌بندی حقوق کیفری کسب و کار.....	۱۹
فصل سوم: تعریف حقوق کیفری کسب و کار.....	۲۴
بخش دوم: مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی.....	۳۱
فصل اول: مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی و حقوق کیفری.....	۳۳
فصل دوم: رژیم حقوقی مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی.....	۳۷
بخش سوم: اصول و مفاهیم حقوق کیفری کسب و کار.....	۴۷
فصل اول: اصول و مفاهیم عمومی حقوق کیفری کسب و کار.....	۴۹
فصل دوم: اصول و مفاهیم مدرن حقوق کیفری کسب و کار.....	۱۴۵
بخش چهارم: تکنیک‌های حقوق کیفری کسب و کار.....	۱۷۱
فصل اول: تکنیک‌های پیشگیری و نظارت.....	۱۷۳
فصل دوم: تکنیک‌های تخفیفی: ابراز پشیمانی از ارباب جرم.....	۲۰۲
فصل سوم: تکنیک‌های دادرسی: دعوای گروهی.....	۲۱۵
فصل چهارم: تکنیک جرم‌زدایی و مقررات بیشتر، در جهت نهایت در روابط کسب و کار.....	۲۳۰
واژگان حقوق کیفری کسب و کار به زبان فرانسه و انگلیسی.....	۲۵۵
پیوست‌ها.....	۲۶۰
SOMMAIRE.....	۳۲۹

درآمد

۱. نویسنده این کتاب همواره از زمان تحصیل در خارج از کشور تمایل داشته آموخته‌های خود را به‌عنوان ره‌آوردی علمی به جامعه دانشگاهی ایران عرضه کند.

در این خصوص، هدف فقط نشان‌دادن نظام‌ها و روش‌های حقوقی موجود نبوده است؛ بلکه مهم ارائه راهکارهایی پیشنهادی و مقایسه آن با حقوق ایران و بالاخره، نهادین کردن آن در دانشکده‌های حقوق و علی‌الخصوص نظام دادگستری بوده که همواره حساس نیاز به وجود چنین فرایندی شده است. ترجمه مقدمه حقوق کیفری تطبیقی با همین هدف انجام شد و از سال ۱۳۸۶، نگارنده به‌طور هم‌زمان، در مجلات حقوقی مختلف ایران چندین مقاله با عنوان «سلسله مقالات حقوق جزای اقتصادی-تجاری» و در این اواسر «حقوق جزای بانکی - مالی» را به چاپ رسانده است.

۲. استقبال از برخی مقالات مانند «شفافیت» و «حفظ اسرار»، نویسنده را بر آن داشت تا به توسعه آن بپردازد. بر این اساس به ضرورت‌های جدید کسب‌وکار، پراکنده‌گویی در مقالات مختلف، پاسخ‌گوی نیاز به علم جدید نبود. اکنون که این فرصت در میهن دست داد تا بتوانیم رشته حقوق کیفری کسب‌وکار را در قالب برآیندی از حقوق کیفری اقتصادی، تجاری و بانکی - مالی معرفی کنیم، عمده تمرکز خود را بر شناخت این شاخه بین‌رشته‌ای و اصول و تکنیک‌ها به کار رفته در آن می‌گذاریم. هرچند تلاش‌های بسیاری برای تعریف رشته حقوق کیفری کسب‌وکار و رشته‌های مشابه آن صورت گرفته و قدر مسلم هم آن است که این متادان، محققان بزرگوار حقوق، دقیق‌تر، موشکافانه‌تر و با جزئیات بیشتر به بررسی این شاخه نوین پرداخته و درباره مصادیق بسیاری از آن نیز تحقیق کرده‌اند؛ نگارنده بر خود لازم می‌داند که تعریف دوباره‌ای از آن ارائه کند؛ زیرا ازطرفی، تعاریف موجود مرزبندی‌های زیرشاخه‌های حقوق کیفری کسب‌وکار را مشخص نمی‌کرد و اساساً حتی، گاهی نویسنده محترم آگاهی چندانی درباره این علم نوین و دسته‌بندی‌ها و حتی اصطلاحات آن نداشت.

۳. در واقع شناخت حقوق کیفری کسب‌وکار مستلزم شناخت حقوق کیفری و علاوه بر آن، حقوق تجارت، اصول اقتصاد و حتی بانکداری و مالیه است. نگارنده به همین منظور علاوه بر حقوق کیفری و بازرگانی، نیز در مدیریت مالی در مدرسه عالی بازرگانی تحصیل کرده تا با احاطه بر مطلب بتواند حق آن را ادا کند. در عین حال تجربه مشاوره بانکها، موسسات مالی و حقوقی در ایران و کشورهای خلیج فارس، اروپا و آمریکای شمالی به غنی کردن این مجموعه کمک شایانی نمود.

در این مجموعه با دیدگاه کلی کیفری کسب‌وکار به بررسی اصول و تکنیک‌های حقوق کیفری کسب‌وکار پرداخته‌ایم. با توجه به این که حقوق کیفری کسب‌وکار اصول و موازین و بنیاد خود را دارد، بیشتر اصول و تکنیک‌های آن به مسائل مالی - اقتصادی اختصاص دارد. این شاخه از حقوق، از تکنیک‌های خاص حقوق کیفری مالی یا حقوق کیفری تجارت محسوب می‌شود که در زمان مناسب به آن اشاره کرده‌ایم.^۱

۴. به هر حال، همه این اصول و تکنیک‌ها را در مجموعه‌ای گردآوری کرده تا گستردگی آن را به خرابه محدود می‌شویم. علاوه بر آن، هر چند مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی از مسائل پایه در حقوق کیفری عمومی^۲ به شمار می‌رود، در این مجموعه به بحث در مورد آن پرداخته‌ایم. زیرا مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی از مسائل جدید حقوق کیفری کسب‌وکار محسوب می‌شود و اکنون نیز جایگاه خود را در حقوق کیفری ایران باز کرده است.

باتوجه به مطالب پیش گفته، مجموعه حقوق کیفری کسب‌وکار در شش بخش ارائه خواهد شد:

- بخش نخست: ماهیت حقوق کیفری کسب‌وکار
- بخش دوم: مسئولیت کیفری شخص حقوقی
- بخش سوم: اصول و مفاهیم حقوق کیفری کسب‌وکار
- بخش چهارم: تکنیک‌های حقوق کیفری کسب‌وکار

۱. در تألیف این مجموعه، از مثال‌های بین‌المللی حقوق اقتصادی و حقوق بانکی به فراخور موضوع بهره برده‌ایم؛ از این رو، در برخی بخش‌ها از حقوق بانکی و در بخش‌های دیگر، از تجارت و امور اقتصادی بیشتر سخن به میان آمده است.

بخش پنجم: جرایم حقوق کیفری کسب و کار^۱

بخش ششم: دادرسی اختصاصی^۲

۵. این مجموعه ماهیت تجاری بانکی نیز دارد و به اصول مطرح شده در حقوق بانکی و تجارت داخلی و بین‌المللی نیز عنایت کرده است؛ زیرا اصول و ارزش‌های جدید و قدیم در حقوق کسب و کار، فقط در حقوق کیفری کسب و کار کاربرد ندارد؛ بلکه ایفاکنندگان نقش در عرصه حقوق بانکداری و تجارت داخلی و بین‌المللی نیز به مطالعه و بررسی آن نیاز دارند. از این‌رو، ممکن است موضوع پژوهش دانشجویان حقوق خصوصی یا تجارت بین‌المللی نیز قرار گیرد. پس مطالعه حقوق کسب و کار نه تنها به دانشجویان حقوق کیفری و تجارت، بلکه به دانشجویان کارشناسی ارشد مدیریت BA،^۱ نیز توصیه می‌شود؛ زیرا تکنیک‌های جدید حقوق کیفری کسب و کار جنبه پیشگیری داشته و مدیران امروز و فردای ما باید به آن آگاه باشند. مضاف بر آن حقوق کیفری کسب و کار برای تدریس در رشته‌های تازه تاسیس کارشناسی ارشد حقوق اقتصادی و حقوق بانکی که در دانشگاه‌های مختلف ایران ارائه می‌شود به عنوان یک منبع درسی به شمار می‌آید.

۶. علاوه بر آنچه که ذکر شد، درباره این کتاب و خصوصیات آن، توضیحات زیر لازم است:

کتاب‌شناسی تخصصی هر موضوع در آخر هر فصل ارائه شده است. شاید این امر در کتاب‌نویسی ایران امری بدیع باشد؛ اما به خواننده کمک می‌کند تا برای مطالعه بیشتر درباره هر مطلب به‌طور تخصصی به منابع معرفی شده در آن مراجعه کند. کتاب‌شناسی آخر مجموعه، فقط منابع و مراجع کلی درباره حقوق کیفری کسب و کار را دربردارد.

در پیوست، علاوه بر واژگان، بخشی را نیز به منابع لاتین اختصاص داده‌ایم که برای مثال خواننده کنجکاو درباره اصول حاکمیت شرکتی یا اصول کمیته بازل بیشتر بداند

۱ و ۲. این دو بخش در فرصتی مناسب با اجرایی شدن قوانین جدید جزایی و تجارتی به رشته تحریر در خواهد آمد.

و بدون هیچ تفسیر و توضیحی از متن اصلی انگلیسی مطلع شود. همچنین، درباره مسئولیت اجتماعی شرکت که هم در حقوق کیفری و هم در حقوق تجاری مبحثی جدید به شمار می‌رود و برخی از آن تعبیر به «لوکس» کرده‌اند، در بخش پیوست آمده و اصول آن همراه با متن انگلیسی به آن افزوده شده تا خواننده برای پژوهش از آن استفاده کند.

در باور قی‌ها ابتدا منابع فرانسه و سپس منابع انگلیسی زبان آمده است. این نظم در عناوین رعایت نشده؛ زیرا بیشتر اوقات اصطلاح انگلیسی نسبت به معادل فرانسوی‌اش برای خواننده رایج‌تر است؛ برای مثال، خوانندگان CSR را بیشتر از RSE می‌شناسند.

۴. در خاتمه یاد دارد از محضر استاد بزرگوارم جناب آقای دکتر نجفی ابرند آبادی کمال تسکین و سبزه‌زار را بنمایم که در این مدت چندساله همواره مشوق بنده در حوزه حقوق کیفری کسب و کار بوده‌اند و موجبات تسهیل در پژوهش را برای اینجانب فراهم کرده‌اند. از دوست گرامی جناب آقای محمد شمعی نیز برای نمونه خوانی نهایی اثر، قدردانی می‌نمایم.

علاوه بر آن از دست اندرکاران مجموعه حقوقی شهر دانش به ویژه جناب آقای دکتر زمانی و جناب آقای ناصح که انتشار این مجموعه به لطف و یاری ایشان صورت گرفت صمیمانه تشکر می‌کنم.

همچنین از دوستان پژوهشگر، استادان بزرگوار و دانشجویان محترم درخواست می‌کنم، این مجموعه را در حد بضاعت علمی اینجانب ببینند و نقص‌های آن را حتماً و به هر طریق ممکن گوشزد کنند تا نگارنده در صدد اصلاح آن برآید. امید است که حقوق کیفری کسب و کار به‌عنوان رشته کارشناسی ارشد در بخش بازرگانی و حقوق کیفری یا دوره دکتری به‌طور مجزا و به‌عنوان رشته‌ای کاربردی و مستقل توسعه یابد.

امین جعفری

آبان ماه هزار و سیصد و نود و دو خورشیدی